

© Muntpunt – Fotograaf: Sien Verstraeten

BIBLIOTHEKEN IN HET BRUSSELS GEWEST

Bereikbaarheid en hun rol in de stad?

Bibliotheken maken deel uit van de traditionele culturele voorzieningen in een stad. Maar hoe zijn ze verspreid over het Brussels Gewest? Hebben alle Brusselaars er toegang tot? Welke rol spelen bibliotheken vandaag voor de bevolking? Welke relaties onderhouden zij met de verenigingen en de omliggende wijken?

Transformatie van de bibliotheek : van een verzamelplaats voor collecties naar een plek om te leven

Bibliotheken, echte plekken van toegang tot cultuur en kennis, ruimten voor sociale contacten en ontdekking, zijn tegenwoordig drijvende krachten van de territoriale, culturele en economische ontwikkeling van de stad. Het digitaliseringsproces heeft deze voorziening niet in moeilijkheden gebracht. Zij wist zich immers aan te passen aan de veranderende gewoonten van haar gebruikers. **Ze is erin geslaagd haar aanbod grondig te diversifiëren door in te spelen op een steeds kosmopolitischer en meertaliger publiek.**

ABOUT.brussels #04

Juli 2021

Redactie:

HANSON Emilie

PEZZUTI Veronica

Projectleiders

Departement Territoriale Kennis

Voor meer informatie:

www.perspective.brussels

Naamsestraat 59 – 1000 Brussel.

Bibliotheken werken zij aan zij met tal van actoren op het grondgebied waar zij gevestigd zijn: scholen, universiteiten, culturele centra, socioculturele organisaties, kleine ondernemingen... **Deze netwerkvorming zorgt ervoor dat zij aanwezig zijn in de mindmap van de meesten van ons.** Door de jaren heen zijn zij veranderd van een verzamelplaats voor collecties naar een plek om te leven.

Bij het lezen van deze ABOUT krijgt u inzicht in de bibliotheek vanuit twee complementaire analytische invalshoeken.

Allereerst biedt de kwantitatieve analyse een antwoord op vragen als: **hoeveel bibliotheken per inwoner zijn er in Brussel?** Dit onderzoek, aangevuld met een geografische analyse, maakt het mogelijk het volledige aanbod van bibliotheken, de plaatsen waar zij gevestigd zijn en hun bereikbaarheid in beeld te brengen. Deze eerste stap geeft een totaalbeeld van de ligging en het bibliotheekpubliek en toont welke Brusselse gebieden tekorten op dit vlak vertonen.

Vervolgens biedt een kwalitatieve benadering de lezer **een portret van het leven van de bibliotheek in haar wijk.** Binnen in dit kader komen de verschillende maatschappelijke rollen van de bibliotheken tot stand.

Bereikbaarheid van de bibliotheken

Bereikte bevolking

Het Brussels Gewest heeft in vergelijking met andere Belgische steden of gebieden een groot aantal lokale bibliotheken. Van de 149 bibliotheken die in januari 2021 werden geïdentificeerd, zijn er 69 algemene bibliotheken die voor iedereen toegankelijk zijn (hetzij Franstalig, hetzij Nederlandstalig). Het zijn deze algemene bibliotheken die bestudeerd worden in deze ABOUT.

Omgerekend naar de Brusselse bevolking betekent dit:

- > **0,6 bibliotheken per 10.000 inwoners;**
- > **4 bibliotheken per 10.000 kinderen in de schoolleeftijd (6-17 jaar).**

Het Brussels Gewest vertoont een goede dekkingsgraad van de bevolking in vergelijking met bijvoorbeeld Antwerpen: 0,3 bibliotheken per 10.000 inwoners¹.

Houd er wel rekening mee dat het aanbod in het Brussels Gewest zowel Nederlandstalige als Franstalige bibliotheken omvat. Het is onwaarschijnlijk dat veel bibliotheekbezoekers beide soorten bibliotheken in gelijke mate zullen gebruiken.

Aanbod

Zijn de bibliotheken zodanig verspreid dat alle Brusselaars er gelijke toegang tot hebben? Kaart 1 toont de ruimtelijke spreiding van de algemene bibliotheken in verhouding tot de bevolkingsdichtheid.

"Een bibliotheek leeft met de bevolking die ze bedient"

Diane-Sophie Couteau,
directrice van de dienst Openbaar lezen van de Federatie Wallonië-Brussel (FWB).

METHODOLOGIE

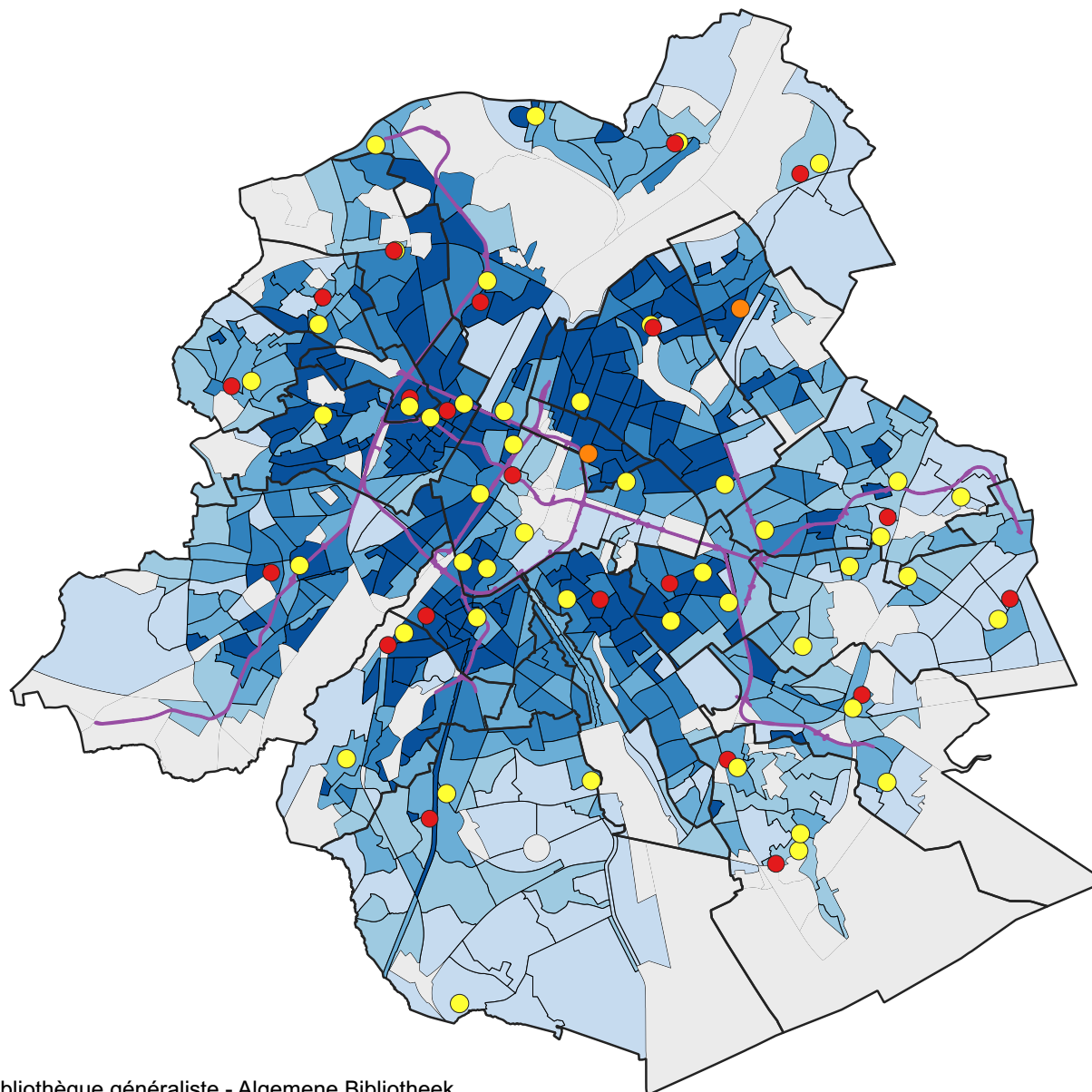
Voor deze stand van zaken werden de gegevens van [spots.brussels](#) gebruikt en manueel aangevuld.

ALGEMENE BIBLIOTHEEK

Een bibliotheek die zich niet specialiseert in een bepaald thema of een bepaald doelpubliek en die alle doelgroepen zonder enige beperking verwelkomt.

¹ Bron: Methodiek tekortanalyse lokale voorzieningen, Stad Antwerpen/Stadsontwikkeling, 21 april 2015

KAART 1 Algemene bibliotheken (januari 2021)

Bibliothèque généraliste - Algemene Bibliotheek

- Francophone - Franstalig
- Néerlandophone - Nederlandstalig
- Francophone et Néerlandophone - Franstalig en Nederlandstalig

Densité de population (hab/km²) - 2020 -
Bevolkingsdichtheid (inw/km²)

- < 5 000
- 5 000 - 8 000
- 8 000 - 14 000
- 14 000 - 18 000
- > 18 000

□ < 200 habitants - inwoners

□ Commune - Gemeente

— Métro et prémetro - Metro en premetro

Bronnen: perspective.brussels, Monitoring des Quartiers - Wijkmonitoring, STIB-MIVB, Brussels UrbIS©© - Distributie & Copyright CIBG

In het algemeen zijn de bibliotheken goed verspreid over het Gewest en over de centrale wijken. De Franstalige en Nederlandstalige bibliotheken van dezelfde gemeente liggen vrij dicht bij elkaar en soms op hetzelfde adres (ze worden dan op de kaart aangeduid als "Franstalig en Nederlandstalig").

Het type vestiging verschilt van gemeente tot gemeente: Sommige gemeenten, zoals de Stad Brussel, hebben lokale afdelingen, wat de toegang voor de bevolking van de verschillende wijken verbetert. Andere gemeenten, zoals Anderlecht, **hebben slechts één enkele bibliotheek. Deze is dan wel gelegen op een plaats die vlot bereikbaar is met het openbaar vervoer.** In de meeste gevallen gaat het om overgeërfde locaties, bijvoorbeeld oude lokalen van parochiebibliotheken, eerder dan om bewust gekozen plekken.

Bibliotheken zijn dus vaak gelegen in de centra van de gemeenten of van oude dorpskernen, vooral dan in de tweede kroon.

Buurtstad?

Sommige dichtbevolkte wijken, onder meer in Schaarbeek, hebben weinig bibliotheken. **Zijn deze qua afstand vlot bereikbaar voor de bevolking?**

De toepassing van het concept "stad op 10 minuten" (te voet, per fiets, met het openbaar vervoer ...) biedt ons de mogelijkheid een antwoord op deze vraag te formuleren voor het hele gewestelijke grondgebied. Terwijl de Stad Brussel het concept reeds toepast en daarbij een maximale wandeltijd van 10 minuten aanbeveelt om een voorziening te bereiken, kozen andere steden voor een kwartier (Parijs) of 20 minuten (Melbourne). In ieder geval is het de bedoeling een stad te ontwikkelen waar elke inwoner binnen zijn of haar wijk naar het werk kan, kan winkelen, zich kan laten verzorgen, onderwijs kan volgen en zich kan ontspannen.

We kozen ervoor om te bekijken welke zones te voet bereikbaar zijn binnen 10 en 20 minuten. Hierbij gaan we ervan uit dat een bibliotheek een voorziening is waar je niet noodzakelijk elke dag heen wil en waarbij een iets grotere afstand dus denkbaar is.

Deze reistijden worden vertaald in afstanden van 600 en 1200 meter.

METHODOLOGIE

De afstanden van 600 en 1200 meter komen overeen met de afstanden die te voet in respectievelijk 10 en 20 minuten kunnen worden afgelegd door een normale voetganger die zich verplaatst met een snelheid van 3,6 km/u of 1 m/s. Deze snelheid wordt beschouwd als een gemiddelde tussen kinderen, ouderen en volwassenen.

De afstanden werden berekend door de wegen te volgen met behulp van QNEAT3 van QGIS.

INFO

Stad op 15 minuten: Moreno, C.; Allam, Z.; Chabaud, D.; Gall, C.; Pratlong, F. Introducing the "15-Minute City": Sustainability, Resilience and Place Identity in Future Post-Pandemic Cities. *Smart Cities* 2021, 4, 93-111

<https://doi.org/10.3390/smartcities4010006>

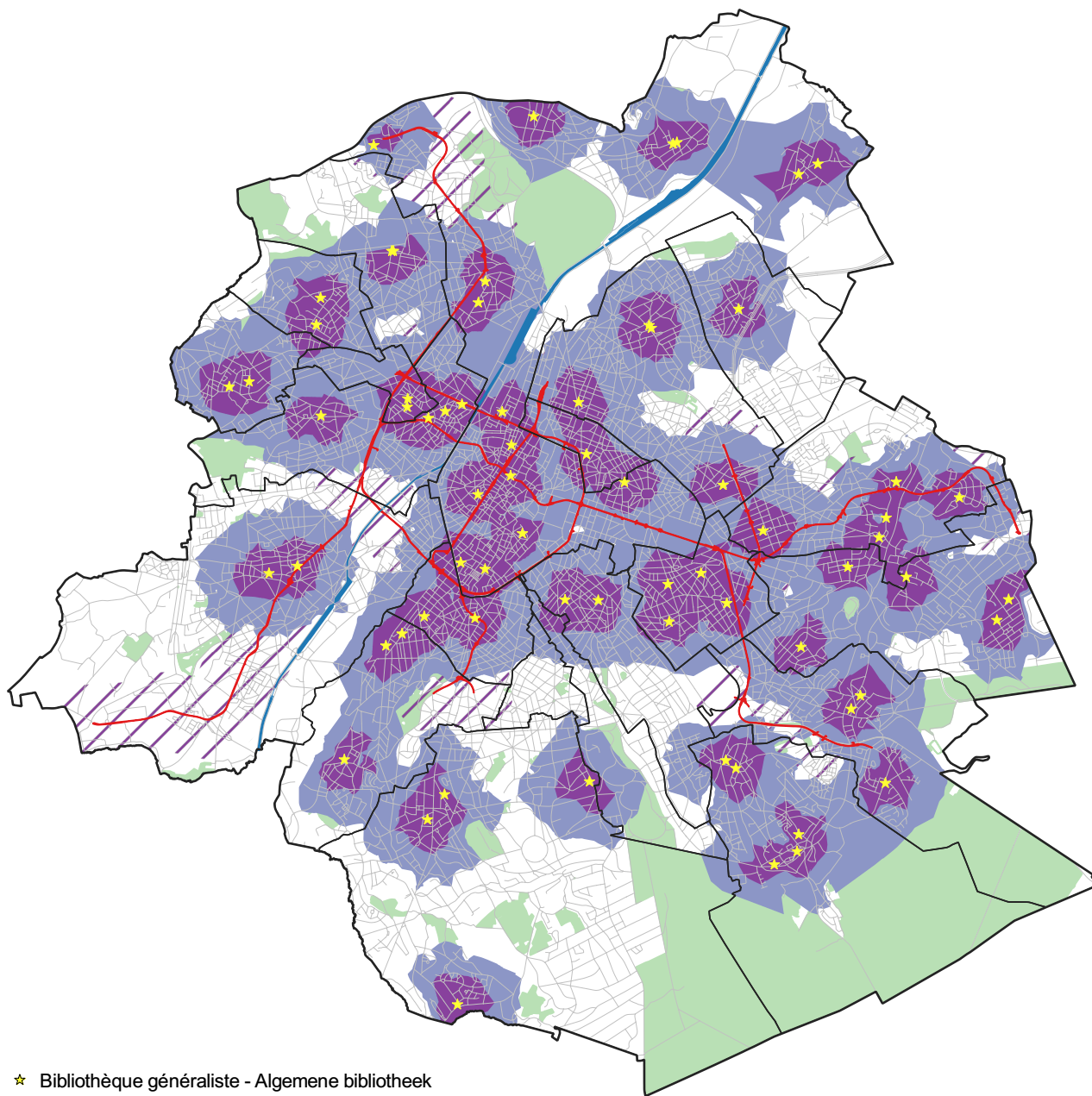
Parijs, 15 minutenstad, of inzetten op nabijheid:

<https://www.paris.fr/dossiers/paris-ville-du-quart-d-heure-ou-le-pari-de-la-proximite-37>

Melbourne, 20 minutenwijken:

<https://www.planmelbourne.vic.gov.au/current-projects/20-minute-neighbourhoods>

KAART 2 Bereikbaarheid van de algemene bibliotheken

★ Bibliothèque généraliste - Algemene bibliotheek

Distance à pied - Afstand te voet

600m (10 min)

1200m (20 min)

Métro et-en prémétro

Métro à 600m - 600 m van de metro

Rue - Straat

Canal-Kanaal

Commune - Gemeente

0 1 2 km

Er zijn veel gebieden waar de reistijd om een bibliotheek te bereiken meer dan 20 minuten bedraagt (de witte gebieden op de kaart). Deze gebieden liggen hoofdzakelijk in Anderlecht, Ukkel, Evere, Sint-Lambrechts-Woluwe en Jette, en in mindere mate in de eerste zuidelijke ring (Elsene en het hoger gelegen deel van Sint-Gillis en Vorst), in het noorden van Brussel-Stad en ten zuidoosten van Josaphat (Schaarbeek).

Ook vermeldenswaard zijn de barrière-effecten van het kanaal en de aangrenzende industrie- en spoorgebieden. Op kaart 2 vormen ook parken barrières voor het voetgangersverkeer, en wel om methodologische redenen. In de netwerkgegevens op basis waarvan de bereikbaarheid wordt berekend, zijn de voetpaden in de parken immers niet opgenomen.

De identificatie van de witte gebieden van kaart 2, in het westen van Anderlecht, het gebied tussen Evere en Sint-Lambrechts-Woluwe, alsook het gebied van Biestebroek (Anderlecht) is van belang, aangezien daar de laatste jaren een sterke woningbouwactiviteit heeft plaatsgevonden. Dit fenomeen zorgt voor een toename van het aantal huishoudens dat door deze slechte bereikbaarheid wordt getroffen (zie "Stedenbouwkundige vergunningen 2018 en 2019", perspective.brussels, 2020 en de Overzichten van de huisvestingsvergunningen).

De nabijheid van de metro verbetert de bereikbaarheid van de bibliotheken in Anderlecht, Laken en het gebied tussen Delta en Herrmann-Debroux, maar de afstanden tot het station kunnen nog steeds een belemmering vormen, om nog maar te zwijgen van de extra reiskosten.

Deze kwantitatieve analyse blijft echter beperkt tot een overzicht van de gebieden in het Gewest waar de afstand de bereikbaarheid van een bibliotheek bemoeilijkt. Dit zegt nog niets over **de daadwerkelijke toegang van de bevolking tot de bibliotheken, hun activiteiten of werkruimten. De daadwerkelijke toegankelijkheid hangt immers niet alleen af van de afstand, maar ook van de bezettingsgraad van de bibliotheken en hun openingstijden.** Zo kan het gebeuren dat een bibliotheek niet over voldoende plaatsen beschikt om aan de vraag te voldoen, vooral in de huidige context waarin social distancing en de vermindering van de toegestane groepsgrootte voor activiteiten de beschikbare plaatsen kunnen beperken.

De bibliotheek in haar wijk

Een analyse van de bibliotheken mag niet beperkt blijven tot overwegingen inzake ruimte en bereikbaarheid of tot indicatoren van het aantal bezoekers. Het komt er ook op aan om de bibliotheek te begrijpen als een plek om te leven. Dit is vooral belangrijk voor bewoners die geen toegang hebben tot een ruime woning en die van de bibliotheek een uitbreiding van hun 'thuis' kunnen maken, of het nu gaat om een veilige ruimte voor jongeren op zoek naar vrijheid en onafhankelijkheid, een rustige studieplek voor studenten², of een plaats waar groepen individuen uit eenzelfde wijk die verenigd zijn rond een gemeenschappelijk project (studiebegeleiding, praatgroep, specifieke lezingen enz.) elkaar kunnen vinden. **In dit deel van de analyse komt de bibliotheek naar voren als een onontbeerlijke plek voor de ontwikkeling van onze samenlevingen.** In bepaalde Europese studies³ wordt de bibliotheek beschreven als een 'third place', om de veelheid aan diensten, activiteiten en ruimten aan te duiden die de bibliotheek tot een van de meest inclusieve en democratische openbare voorzieningen maken.

Groeiende vraag en diversiteit aan activiteiten in de bibliotheken

In de Brusselse bibliotheken **wordt een brede waaier aan diensten aangeboden: openbare lezingen, muziekovertredens, theater, tentoonstellingen, maar ook conferenties, rondetafelgesprekken, tot zelfs workshops en filmvertoningen.** De bibliotheken zijn er blijkbaar in geslaagd mensen warm te maken voor het lezen, een publiek te bereiken dat er vroeger geen stap binnenzette en de diversiteit aan activiteiten te doen toenemen.

METHODOLOGIE

Voor de kwalitatieve analyse werden zes interviews afgenomen met vier directeurs en directrices van Nederlandstalige en Franstalige bibliotheken in Brussel en twee interviews met de verantwoordelijken van de betrokken departementen van beide taalgemeenschappen. Een reeks Europese rapporten en vergelijkende studies alsmede specifieke rapporten van beide taalgemeenschappen werden geraadpleegd.

94.601

extra inwoners in Brussel tegen 2050
(Federaal Planbureau; Statbel)

19,5%

van de Brusselse bevolking heeft een bibliotheeklidkaart (FWB en Vlaamse Gemeenschapscommissie - VGC)

50%

van de Brusselaars gaat naar een buurgemeente om toegang te hebben tot de bibliotheek van hun voorkeur (FWB)

59%

van de vrouwen en

41%

van de mannen heeft een lidkaart van een Franstalige bibliotheek (gegevens individuele inschrijvingen, FWB, 2018)

54%

vrouwen en

42%

mannen (en 4% onbekend) onder de ontleners in de Nederlandstalige bibliotheken (gegevens individuele en collectieve inschrijvingen, VGC 2019)

² Zie een volgende ABOUT over Study Spaces

³ Research for Cult Committee: Public Libraries – their new role (Policy Department for Structural and Cohesion Policies, M. Franke et al., 2016)

↑ Foto 1: Mama's Open Mic
© Muntpunt – Fotografie: Lyse Ishimwe

↑ Foto 2: Atelier BD
© Schaerbeek1030Schaerbeek

Uit de evolutie van de indicatoren van de Nederlandstalige en de Franstalige gemeenschap blijkt inderdaad dat het aantal geleende boeken, e-books en muziek sterk toeneemt, evenals het aantal activiteiten en deelnemers. Sommige deelnemers hebben geen lidkaart, maar dat belemmert hen niet om de bibliotheek binnen te stappen.

Deze trend wijst op de belangstelling van de bevolking voor de bibliotheek als plaats om te leven, sociale contacten te onderhouden en nieuwe dingen te ontdekken. Naast de toename van de activiteiten laten de indicatoren ook een toename zien van het aantal plaatselijke gemeenschappen (bv. scholen, vzw's enz.) dat gebruikmaakt van de bibliotheken, voornamelijk scholen. In de Federatie Wallonië-Brussel zijn deze gemeenschappen bijvoorbeeld in tien jaar tijd met 21% toegenomen (FWB, 2018).

In het licht van deze vaststelling vragen we ons af; **wat zal de toekomstige vraag zijn en hoe moet daaraan worden voldaan?** De komst van het internet heeft er inderdaad niet toe geleid dat mensen zijn afgestapt van het lenen van boeken of een bibliotheekbezoek. De gebruikers, met of zonder lidkaart, zijn gretiger en lezen meer, zowel thuis als in de bibliotheekzalen.

Onthaal en inclusie

De Brusselse bibliotheken zijn in de eerste plaats culturele, economische en sociale actoren en spelen in op de behoeften van de bevolkingsgroepen die zij bedienen⁴. Bibliotheken van vandaag focussen vaak op het beheer van projecten, van evenementen en van informatie. Elk project dat het licht ziet en zich ontwikkelt in de bibliotheken, heeft als onderliggende doel om bevolkingsgroepen te bereiken voor wie de wereld van het lezen en van informatie veraf is, en om zich tegelijkertijd open te stellen als 'third place' waar mensen een uitbreiding van hun 'first place', hun thuis, kunnen vinden. **Als culturele plek tracht de bibliotheek tegemoet te komen aan de behoeften van de gemeenschap die in de wijk woont.** Deze gemeenschap is echter divers, heterogeen en niet noodzakelijk gewend aan plekken van kennis, boeken of letteren. Deze uitdaging is vrij goed verankerd in de projecten die de bibliotheken voorstellen of ondersteunen en net daarom wordt **bijzondere aandacht besteed aan het onthaal en de inclusie van iedereen.** Zo is de openbare bibliotheek een van de enige infrastructuren in de stad waar iedereen binnen kan om zich een tijdje op te warmen, plaats te nemen, te lezen, te werken en met anderen in contact te komen zonder dat iemand om een lidkaart, identiteitsdocumenten of een vergoeding vraagt.

Omdat de bibliotheek tegemoet wil komen aan de behoeften van een zeer diverse gemeenschap (publiek, scholen, socioculturele verenigingen), organiseert ze projecten op maat van de wijk waar ze gelegen is: er zijn tal van voorbeelden van door bibliotheken georganiseerde activiteiten, van alfabetiseringslessen over huistaakbegeleiding tot milieuprojecten voor de luchtkwaliteit.

De bibliotheek is inclusief in haar aanpak van communicatie, werving van doelgroepen, maar ook in de materialen die zij aanbiedt. De openstelling van de bibliotheken wordt ook gekenmerkt door talrijke activiteiten extra muros, bij partners, in de stad of in parken.

Het is niet ongewoon om in Brusselse bibliotheken collecties in een vreemde taal te vinden (Russisch, Pools, Arabisch, Bulgaars, Roemeens ...), ook al stellen de bibliothecarissen vast dat de meest gevraagde taal het Engels is.

9.899 acties opgezet door de Franstalige Brusselse bibliotheken, waarvan 2.039 buiten de bibliotheek (FWB, 2018)

4.954 activiteiten georganiseerd door de Nederlandstalige Brusselse bibliotheken intra en extra muros (VGC, 2019)

In een studie uit 2013 (niet geactualiseerd) met als titel "Cross-European survey to measure users' perceptions of the benefits of ICT in public libraries" (Quick S. et al.) werd op het volgende gewezen:

24 miljoen Europeanen hebben een cursus gevolgd in openbare bibliotheken

4,6 miljoen kregen voor het eerst toegang tot het internet in een openbare bibliotheek

250 000 Europeanen vonden werk dankzij de internettoegang in de openbare bibliotheken

4 De kerncijfers van het openbare leesnet; Federatie Wallonië-Brussel. Evolutie 2018

Digitale innovatie, tussen vaardigheden en inrichting van de ruimten

Het belang van de bibliotheek voor zowel de opleiding in digitale vaardigheden als het aanbieden van digitale diensten om burgers en overheden met elkaar in contact te brengen (onlineprocedure, schoolinschrijving) is inmiddels een feit. Deze initiatieven zijn het resultaat van het overheidsbeleid inzake opleiding in digitale vaardigheden van de twee gemeenschappen en de gewesten. In het Brussels Gewest voorziet het Plan voor digitale toegankelijkheid⁵ in ondersteuning van de eerstelijnsactoren op het vlak van de verstrekking van IT-materiaal. Sinds 2020 streeft de digitale strategie van het Waalse Gewest naar de creatie van minstens 170 digitale plaatsen, onder meer in bibliotheken⁶. Het is daarbij niet enkel de bedoeling om toegang te bieden tot een internetpunt, maar ook om de meest kwetsbare en economisch achtergestelde doelgroepen te onderrichten in het gebruik van tools, codering en/of digitale talen. De Vlaamse Gemeenschap definieert in de doelstellingen van de bovenlokale bibliotheek⁷ onder meer het feit dat de bibliotheek moet worden gepositioneerd als een plaats voor niet-formeel leren, naar het voorbeeld van de fablabs⁸. Daartoe worden werknemers aangeworven met uiteenlopende vaardigheden, gaande van antropologie tot sociologie of management. De inrichting van de fysieke ruimte is erg belangrijk, omdat in een bibliotheek de interacties van de gebruikers met elkaar, met de boeken en met de technologie van cruciaal belang zijn.

De nieuwe bibliotheekprojecten die in Brussel van start zijn gegaan, zoals de Sesambibliotheek, Muntpunt en de renovatie van de Nederlandstalige bibliotheek in Anderlecht, voorzien bijvoorbeeld in hybride, modulaire ruimten waar de technologie is geïntegreerd in werk-, sociale en ontspanningsruimten.

Relatie met het onderwijs

Jongeren onder 18 jaar vormen nog steeds de grootste gebruikersgroep in een bibliotheek. Dat is zeker zo in Brussel, waar de jongeren onder 18 jaar volgens de Federatie Wallonië-Brussel 55% van het publiek uitmaken en volgens de Vlaamse Gemeenschapscommissie 48%⁹. Als we de gebruikers van de lokale gemeenschappen in aanmerking nemen, is 85% van hen jonger dan 18 jaar en afkomstig uit de Brusselse scholen (FWB).

De relatie met de school is niet beperkt tot een aanbod van boeken die de bibliotheek aan een school kan aanbieden. Het is niet enkel de bedoeling om de leerlingen bewust te maken, maar ook om hen te leren toegang te krijgen tot en **hun weg te vinden in de wereld van informatie en codes**. Het gebeurt dat bibliotheken gesloten zijn voor het publiek wanneer ze leerlingen moeten onthalen. Dit beperkt dan wel de toegang tot bepaalde delen van de bibliotheek (meestal 's morgens), maar het is nu eenmaal de tendens om leerlingen te ontvangen in de lokalen in plaats van boeken te verspreiden in de scholen. De reden is van pedagogische aard: de bibliothecarissen leiden de workshops, waarvan de inhoud wordt voorbereid met het onderwijzend personeel, terwijl de leerlingen zich de plaats toe-eigenen.

Het is wel zo dat volgens de analyse van de kaart **38% van de Nederlandstalige en Franstalige lagere scholen op minder dan 10 minuten wandelafstand van een bibliotheek ligt**. Dit zou de ontwikkeling van sterke relaties met de overige 62% kunnen afremmen, maar misschien hebben die scholen toegang tot andere culturele ontmoetingsplaatsen die een tegenwicht kunnen vormen voor deze situatie.

Stedelijke levendigheid

De bibliotheken, die vlot bereikbaar zijn met het openbaar vervoer en goed gelegen zijn binnen de stad, **profiteren van voorzieningen zoals bars, cafés en winkels. Dit is belangrijk in een context waarin bibliotheken tot de culturele actoren zijn gaan behoren en, net als andere culturele plekken, verschillende soorten evenementen organiseren**: van voorleessessies voor de allerjongsten over een boekenfestival tot acties in het teken van de gezondheid. In dit verband spelen de lokale stedelijke diensten een cruciale rol.

⁵ <https://cibg.brussels/nl/nieuws/publicaties/katernen/nr-40-plan-voor-digitale-toegankelijkheid-1>

⁶ Librarianship in Europe – mapping professional need, Tiana Zignagni et al. 2020, pagina 21

⁷ Bovenlokaal bibliotheekbeleid 2018-2020, Vlaanderen, Departement Cultuur, Jeugd en Media, 2018, geciteerd ibidem, pagina 21

⁸ Een werkplaats die laagdrempelige toegang biedt tot een aantal computergestuurde prototypingmachines, waarmee gebruikers hun ideeën kunnen omzetten naar tastbare producten (www.fablab.nl) ⁹ Informatie ontvangen van de twee gemeenschappen in 2021: gegevens FWB 2018 en VGC 2019

94% van de Franstalige bibliotheken biedt een collectieve internetinitiatie

EEN LEVEND LABORATORIUM VOOR DE STAD: DE KROOK

De Krook, een openbare bibliotheek in Gent die in maart 2017 werd geopend, biedt in haar gebouw onderdak aan het centrum imec-MICT-Ugent voor digitale innovatie. Gebruikers ontdekken er de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van audio en 3D-visuels. Er wordt een werkruimte ter beschikking gesteld van jonge innovatieve bedrijven die kunnen profiteren van een gepersonaliseerde commerciële coaching. Het gebouw van De Krook ligt enerzijds apart en is anderzijds toch geïntegreerd in het stedelijke weefsel. Het is wel centraal gelegen, maar op een site die vóór de bouw van de bibliotheek bijna ontoegankelijk was, zodat er nieuwe openbare ruimten tot stand konden komen.

2.185 projecten met partners (FWB 2018): socioculturele verenigingen, gezondheidsbevordering, medische huizen, ouderverenigingen enz.

METHODOLOGIE

Voor de analyse van de bereikbaarheid van bibliotheken door scholen werd de kaart met locaties binnen 600 meter van een bibliotheek vergeleken met de basisscholen, alle netwerken samen, van het door de Dienst Scholen van perspective.brussels ontwikkelde woordenboek (september 2020).

Vooruitblik

Bibliotheken zijn essentiële voorzieningen voor de ontwikkeling van onze samenlevingen. Vooral in de stad zijn ze een plek van inclusie, een uitbreiding van de leefruimte voor bevolkingsgroepen die geen toegang hebben tot een ruime woning, een plek van diversiteit die voor iedereen openstaat. Bibliotheken zijn vaak gevestigd in dichtbevolkte centra, zoals oude dorpskernen; zij profiteren van andere stedelijke diensten en een goede toegankelijkheid te voet.

Sommige probleemgebieden, dit wil zeggen gebieden die volgens de analyse van de kaart **minder goed worden bediend** (vooral dan in het westen van Anderlecht en de zone tussen Evere en Sint-Lambrechts-Woluwe), **moeten aandacht krijgen van de overheid, net als de 62% Brusselse basisscholen die op meer dan 10 minuten wandelafstand van een bibliotheek liggen**. Naast de probleemgebieden en de kwestie van de bereikbaarheid voor scholen, maakt de kwalitatieve analyse **ons bewust van de dichtbevolkte wijken waar een zekere druk qua bezettingsgraad** van de bibliotheken kan worden waargenomen, gekoppeld aan een demografische druk.

Welke wegen kan de overheid bewandelen om deze voorzieningen in het ruimtelijk beleid te integreren. Hoe kan de ruimtelijke ordening het mogelijk maken om enerzijds tegemoet te komen aan de duidelijk vastgestelde tekorten en anderzijds te voldoen aan de toekomstige vraag, aangezien precies in deze probleemgebieden de demografische druk toeneemt, met name als gevolg van de bouw van woningen?

De analyse moet worden voortgezet in nauwe samenwerking met de communautaire instanties die bevoegd zijn voor de bibliotheken.

Door rekening te houden met andere indicatoren, in het bijzonder **de bezettingsgraad van de bibliotheken** (die sterk kan variëren) en/of hun onthaalcapaciteit uitgedrukt in m² of in volume, zou het mogelijk moeten zijn **om de druk die de bibliotheekmanagers ondervinden in de dichtbevolkte wijken, te objectiveren. Via een onderzoek bij basisscholen buiten het bereik van een bibliotheek** zouden we een nauwkeurige diagnose kunnen stellen en eventueel op zoek kunnen gaan naar mobiliteitsoplossingen in de stad. Anderzijds zou de openstelling van schoolbibliotheken voor de wijk een mogelijke piste kunnen zijn in het kader van de Schoolcontracten. **Bibliotheken zouden wijkbewoners ruimte kunnen bieden voor studie, rust en dialoog kunnen bieden**, in het bijzonder voor de studenten van het middelbaar en het hoger onderwijs.

Binnen de vastgestelde probleemgebieden zou het interessant kunnen zijn **referentienormen** voor de planning van toekomstige bibliotheken te testen, zoals de stad Amsterdam doet. **Zij voorziet in 1/4 m² bibliotheekoppervlakte per geplande woning**. Er moet echter voor worden gezorgd dat de bibliotheken in de toekomstige wijk worden geïntegreerd ten opzichte van de andere reeds aanwezige voorzieningen, mobiliteit, openbare ruimten enz.

Parallel aan deze kwantitatieve aanpak kunnen ook andere oplossingen worden overwogen, zoals de integratie van de rol van de bibliotheek binnen andere ruimten (scholen, gemengde voorzieningen, ziekenhuizen) of meer samenwerking tussen bibliotheken en lokale actoren.

BIBLIOTECA DIFFUSA: EEN ALTERNATIEF MODEL GEBOREN UIT EEN ONGEWONE SAMENWERKING

Geconfronteerd met de moeilijkheden voor de uitbreiding van bibliotheekoppervlakte, heeft een netwerk van 19 bibliotheken uit het grootstedelijke gebied van Rome bibliotheekpunten geopend in kapsalons, winkels en ziekenhuizen, en dit dankzij private investeringen. Het doel was om de reikwijdte van de relaties te verruimen die de bibliotheken op het grondgebied opbouwen. De openbare bibliotheken van de provincie Rome beschouwen de private sector in feite als een partner die moet worden uitgenodigd en betrokken bij de projecten van burgerlijke en democratische culturele groei van de plaatselijke gemeenschappen.

http://www.consorziobscr.net/index.php?option=com_content&view=article&id=84&Itemid=361&lang=en&jj=1620394180179

"Met een bibliobus zouden we de meer afgelegen doelgroepen kunnen bereiken en de activiteiten die in de bibliotheken worden georganiseerd, naar hen toebrengen."

Niki D'Heere,
Directrice van de Nederlandstalige
bibliotheek van Anderlecht

0,25 m² aanbevolen per extra woning in Amsterdam (bron: Amsterdamse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen, 9 januari 2018)

Meerdere ondervraagden benadrukten dat bij de bouw van een nieuwe bibliotheek niet mag worden vergeten om te voorzien in een werkingsbudget.

Verantwoordelijke uitgever

Antoine DE BORMAN,
directeur-generaal van perspective.brussels, Naamsestraat 59 - 1000 BRUSSEL.

De hier gepresenteerde resultaten worden slechts ter informatie gegeven. Ze hebben geen juridisch karakter.

De inhoud van deze publicatie overnemen is toegestaan met bronvermelding – © 2021 perspective.brussels